

Yabancı Dil Öğretiminde Yöntemler (Μέθοδοι στη διδασκαλία ξένων γλωσσών)

Yabancı dil öğretiminde(YDÖ) kullanılagelen yöntemler, Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü'nce kabul edilen ve yaygın bir biçimde kullanılan yabancı dil öğretim yöntemleri sırasıyla şunlardır:

- **Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Μέθοδος γραμματικής-μετάφρασης)**
- **Direkt Yöntem/Dolaysız Yöntem (Άμεση μέθοδος)**
- **Doğal Yöntem (Φυσική μέθοδος)**
- **İşitsel-Dilsel Yöntem (Ήχος-Γλωσσική μέθοδος)**
- **Bilişsel Yöntem (Μέθοδος γνωστικού κώδικα)**
- **İletişimsel Yöntem (Μέθοδος επικοινωνίας)**
- **Seçmeli Yöntem (Εκλεκτική μέθοδος)**

Yöntem

- Yabancı dil öğretiminin tarihi boyunca da dilin nasıl öğretilceği daima tartışma konusu olmuştur. Yabancı dil öğretim yöntemleri, bir yabancı dili öğrenme, bilgi birikimini kazandırma aracı olmanın ötesinde öğretim çalışmalarında öğrenciyi daha yetkin bir öğrenen haline getirmenin yolunu gösterme çabasında olan sistemlerdir.
- **Günümüze kadar pek çok öğrenim ve öğretim yöntemi geliştirilmesine rağmen gerçek anlamda tek başına yeterli ve ideal bir yöntemin varlığından söz edilemez.**

Dil Öğretim Yaklaşımları

- **Geleneksel Yaklaşımlar (Παραδοσιακές προσεγγίσεις)**

Dil öğretiminde kullanılan en eski yaklaşımlardır. Dil uzmanı Puren bunları **dil bilgisi, kelime ve kültür yaklaşımı** olmak üzere üç gruba ayırmaktadır

Dil Bilgisi Yaklaşımı

- Bu yaklaşıma göre dil kurallardan oluşur. Bir dili öğrenmenin yolu o dilin kurallarını iyi bilmekten geçer. Bu nedenle dil öğretiminde öncelik dil bilgisi öğretimine verilir.
- Dil bilgisi konuları belirli bir sıra içinde aşamalı olarak öğretilir. Karışık ve zor dil bilgisi kurallarının ayrıntılarına kadar inilir.

- Öğretim sürecinde ise öncelik okuma, anlama ve yazmaya verilir, dinleme ve konuşma üzerinde fazla durulmaz. Ders kitapları hep dil bilgisi ağırlıklıdır. Kitaplarda ders ve bölümlerin adı bile dil bilgisi konularıyla oluşturulur. Örneğin isimler, özel isimler, fiiller, zamirler gibi. Kitaplarda çok sayıda okuma, çeviri ve dilbilgisi alıştırmalarına yer verilir.

Kelime Yaklaşımı

- Bu yaklaşımda daha önceden uygulanan dil bilgisi öğretimi yerine kelime öğretimine ağırlık verilmiştir.
- O yıllarda dil öğretiminde “Öğrenciye öğretilecek ilk şey dilin öğeleri, yani kelimelerdir.” düşüncesi yaygındı. Bu anlayıştan hareketle dil öğretiminde öncelik kelime öğretimine verilmiştir.
- Bu nedenle ders kitaplarındaki kelimelerin öğrencilerin ilgi ve yakın çevresinden seçilmesine dikkat edilmiştir. Bu şekilde belirlenen kelimeler öğretilmiş ardından aşamalı olarak günlük yaşamdaki diğer kelimelere geçilmiştir.

Böylece öğrenilen dil ile günlük yaşam arasında bağ kurulmuş, öğrencilere çok sayıda ve çeşitli kelimelerle dil öğretilmiştir. Kelime yaklaşımıyla 1900 yıllarında hazırlanan kitaplarında derslerin adı “Evde”, “Sınıfta”, “Bahçede”, “Pazarda”, “Parkta”, “Oyun Bahçesinde” gibi belirlenmiştir.

- Öğretim sürecinde izlenen temel kural ise önce somut kelimeler vermek, bunların anlamlarını somut eşyalarla veya öğrencinin gözü önündeki öğelerle öğretmektir. Ardından aşama aşama soyut kelimelere geçilmiştir.
- Kelime öğretimine önce sınıfta ve çevredeki eşyalarla başlanmış, gerektiğinde resim ve çeşitli görsel araçlar da kullanılmıştır.

Kültür Yaklaşımı

- 1920-1960 yılları arasında aktif yöntemle birlikte uygulanmıştır. Bu yaklaşımda dille kültür ilişkisi kurulmuş, “Öğretilen dilin kültürü ve mantığı da öğretilmelidir.” düşüncesinden hareket edilmiştir.
- Bu amaçla dil öğretiminde kültürel öğelere geniş yer verilmiştir. Metinlerde kültür kavramı edebiyat, tarih ve coğrafya olmak üzere üç alanda ele alınmıştır. Öğrencilere verilen metinlerde edebiyat, tarih, coğrafya, atasözleri, genel kültür gibi konuların olmasına dikkat edilmiştir.
- Böylece öğrencilere dille birlikte dilin kültürü de öğretilmiştir.

Davranışçı Yaklaşım (Συμπεριφορική προσέγγιση)

- Dünyamızda uzun yıllar uygulanan bu yaklaşıma göre öğrenme uyarıcı- tepki arasında bağ kurma işlemidir.
- Verilen bir uyarıcıya öğrencinin istenen tepkiyi ya da davranışı göstermesi öğrenme olarak kabul edilmektedir.
- Skinner'e göre "Dil, bir davranıştır." Diğer davranışlar gibi uyarıcı-tepki bağlamında çeşitli tekrar ve taklitlerle öğretilir.

Çocuk, dili çevresindeki uyarıcılara tepki vererek, taklit ederek, yetişkinleri izleyerek, deneme yanılma yoluyla, tekrarlayarak öğrenir.

Dil öğretimi davranış gibi ele alındığından öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmeye ağırlık verilmez. Bu yaklaşım dil ve zihinsel becerileri geliştiremediği, öğrencileri şartlandırdığı gibi nedenlerle yoğun eleştiriler almış ve zamanla terk edilmiştir.

Bilişsel Yaklaşım (Γνωστική προσέγγιση)

- Dünyada 1970-1980 yılları çoğu yazar ve araştırmacı tarafından dil öğretimi açısından kriz yılları olarak kabul edilir. Çünkü uzun yıllar şartlandırma yoluyla yapılan dil öğretimi alanda ciddi sorunlara neden olmuştur.
- Chomsky'in "**Dil öğretimini mekanik hale getiriyor.**" şeklinde sert eleştirileri davranışçı yaklaşımı çürütmede etkili olmuş ve yeni arayışları hızlandırmıştır.

Davranışçı yaklaşıma göre insan beyni doğuştan boş bir levhaya benzemektedir. Bu boş levhaya bilgiler uyarıcı, tepki ve pekiştirme yoluyla işlenmekte, çeşitli tekrarlarla dil öğrenilmektedir. Oysa bilişsel yaklaşımda zihnimiz bilgisayara benzetilmekte ve öğrenme süreci bilgisayarın veri işleme süreci gibi açıklanmaktadır. Bilişsel yaklaşımda beynimizin dil edinmek için bilgisayar gibi özel olarak programlandığı iddia edilir. Bu nedenle "**Dil, öğrenilmez edinilir.**" görüşü hakimdir. Bu yaklaşımının en önemli temsilcisi Noam Chomsky'dir. Bunu Krashen izlemiştir.

İletişimsel Yaklaşım (Επικοινωνιακή προσέγγιση)

Bu yaklaşım 1970'li yıllarda Fransa'da işitsel-sözel ve görsel- işitsel yöntemlere karşı olarak geliştirilmiştir. O yıllarda Avrupa'da yoğun göç alıyor ve göçmen yetişkinlerin dil sorunları sürekli tartışılıyordu. Çoğu dilci, eğitimci, sosyolog ve psikolog yeni bir toplum

oluşturan göçmenlerin dil sorunlarının kolayca çözülmesi için çalışıyordu. Böyle bir süreçte iletişimsel yaklaşım gündeme gelmiştir.

- Bu yaklaşıma göre **dil bir iletişim aracıdır**. Bu yaklaşımda dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere **dört alanın becerilerini geliştirme** üzerinde durulur. Bunların hepsi öğrenenin dil ihtiyaçlarına göre belirlenir.

Kavramsal-İşlevsel Yaklaşım(Εννοιολογική-λειτουργική προσέγγιση

- Dil öğretimini dil bilgisi ve kelime bilgisi kavramları ile açıklamak yerine, iletişimde kullanmanın temeli olan *anlam* üzerinde durmuştur. **Dil eğitiminde içerik seçiminin önemli olduğu, öğretilecek kelimeler, dil öğelerinin sunumu, öğretim ilkeleri, modeli vb. üzerinde durulması gerektiğini vurgulamıştır**. Ayrıca öğrenciyi merkeze alan bir programla dilin öğretilmesi gerektiğini dile getirmiştir .

Yapılandırıcı Yaklaşım (Κοστρουκτιβιστική προσέγγιση)

Dünyamızda 20.yüzyılın sonlarına doğru eğitim alanında sorunların hızla artması, eğitimcileri yeni arayışlara yöneltmiştir. Bu sırada beyinle ilgili araştırma sonuçlarının eğitime aktarılması üzerine yapılandırıcı yaklaşım gündeme gelmiştir. Bu yaklaşımın temsilcileri Piaget, Vygotsky, Bruner gibi uzmanlardır. Bireyin öğrenme ve zihin becerilerini geliştirme üzerinde durulur.

Dil ve zihinsel becerileri geliştirme, düşünen, anlayan, araştıran, sorgulayan, bilgiyi kullanan,yeni bilgiler üreten ve kendini her alanda geliştiren bireyler yetiştirme amaçlanır

Günümüzde çoğu gelişmiş ülkede uygulanan yapılandırıcı yaklaşımda öğrenme, bireyin aktif çabalarıyla oluşmakta ve zihninde yapılandırılmaktadır. Öğrenciyi ve öğrencinin zihnini merkeze alan **bu yaklaşımda, öğretimden çok öğrenme üzerinde durulmaktadır**.

- Yapılandırıcı yaklaşıma göre **“Dil, edinilmez öğrenilir.”** Dil öğrenme bireyin aktif çabalarıyla gerçekleşir. Dil becerileri zihinsel gelişime ve sosyal ilişkilere bağlı gelişir. Dil tek başına değil sosyal etkileşimlerle öğrenilir.

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Dil Bilgisi-Çeviri Yöntemi (Grammar-Translation Method)

Bu yöntemin ortaya çıkışı orta çağa, batıda Latincenin doğuda Arapçanın öğretimine dayanmaktadır. Daha çok akla dayalı çözümler, kural öğrenme ve karşılaştırmalı çalışmalar üzerinde durur., *1970'ten günümüze kadar yazılan kitapların da çoğunluğu yine bu yöneme göre hazırlanmıştır.*

Dilbilgisi öğretiminde tümevarım kullanılır ve başlangıçta öğrencilere okutulan metinlerdeki gramer kalıplarına öncelik verilir. Öğretim ilerledikçe daha karmaşık gramer yapıları geniş dilbilgisel açıklamalarla birlikte verilir. Dilin kurallarını öğretmek ve bu kurallar vasıtasıyla doğru çeviri yapabilmek bu yöntemin temel amacıdır.

- Bir diğer amaç, hedef dilin bilim ve sanattaki yazılı ürünlerini okuyabilmektir.
- Yöntemin uygulandığı öğretim ortamında kullanılan dil genellikle öğrencinin ana dilidir. Fakat öğretim sırasında anadili ve yabancı dil birlikte kullanılır. İki dil birbiriyle karşılaştırılarak tüm düzeylerdeki bilgiler, kaynak dilden hedef dile ve hedef dilden kaynak dile çevrilir.

Öğrencilere önemli kelimelerden oluşan bir kelime dağarcığı kazandırmak için üzerinde çalışılan okuma parçalarındaki bütün yeni kelimeleri öğrenmeleri istenir .

- Alıştırmalar çoğunlukla birbiri ile ilişkisi olmayan cümleleri amaç dilden, anadile çevirme üzerine odaklıdır.
- Bu yöntem telaffuz konusunu pek fazla önemsemez. Asıl amaç diller arasındaki çevirinin doğruluğudur.
- Hedef dilin grameri ve edebî özellikleri öğretilmektedir. Edebî nitelikli metinlerin seçiminde klasik olanlar öncelenebilmektedir.
- Kuralların öğretiminde ezberlemenin yine sıkça yararlanılan bir yol olduğu görülmektedir.

Eleştiriler:

Bu yöntemde okuma ve yazma becerilerine önem verilirken; konuşma ve dinleme ile ilgili düzenli bir ilgi söz konusu değildir. Konuşma ve telaffuz uygulamaları ise sadece çevrilen cümleleri sesli okuma ile sınırlı kalmaktadır. Özel olarak söyleyiş alıştırmalarına ve dinleme yoluyla sözlü iletişim becerisinin geliştirilmesine hemen hemen hiç yer verilmemektedir. Dolayısıyla, bu yöntemle öğrenilen bir dilin, günlük iletişimi sağlamakta başarılı olabildiği söylemek zordur.

Öğrencinin, anadilin dilbilgisi kurallarına hâkim olduğu varsayılır. Eğer kişinin anadilinin grameri konusunda herhangi bir konuda bilgi eksikliği varsa hedef dili öğrenmesi mümkün değildir.

- Sözcük dağarcığı kullanılan metinlerle sınırlı olduğundan, öğrencinin söz varlığı da yeterince gelişemez.

Doğrudan Yöntem (Direct Method)

Bu yöntem, dilbilgisi-çeviri yöntemine karşı bir tepki yöntemi olarak 1950'li yıllarda geliştirilmiş, dünyada ve Türkiye'de dilbilgisi-çeviri yönteminin yerini alarak yaygın bir biçimde kullanılmıştır. Öğrenilen dil ile yaşam arasında doğrudan bir bağlantı kurulduğu ve hedef dili öğrenirken anadile başvurulmadan dolaysız bir biçimde bu dilin öğretimi yapıldığı için bu yönteme direkt yöntem ya da dolaysız yöntem denilmiştir.

Dil önce kulakla işitilecek, dille pekiştirilecek ve elle de okunup yazılacaktır. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine ilişkin ilk görüşler dolaysız yöntem tarafından ortaya atılmıştır.

Yöntemin hedeflediği beceriler dinleme, konuşma, yazma ve okumadır. İlk altı haftada kitap kullanımı yoktur. Bunun sebebi ise öğretilen dilin telaffuzu ve yazımı arasındaki farklılıkların karmaşıklığa yol açacağı kaygısıdır.

- Öğretim dili olarak hedef dil kullanılır, sözcük öğretimi sırasında da anadile çeviriye izin verilmez.

Eleştiriler:

- Bu yöntemin en büyük dezavantajı öğretmen merkezli olmasıdır. Yöntemin başarılı olabilmesi öğretmenin yeteneklerine ve dili kullanma becerilerine bağlıdır.

İşitsel - Dilsel Yöntem (Audio-Lingual Method)

- Dinleme ve konuşma becerilerine öncelik vererek dildeki kalıp yapıları öğretmek suretiyle yabancı dilin kazanılabileceğini savunur.

Eleştiriler

- İşitsel-Dilsel yöntemle bir yabancı dili öğrenen öğrenciler dinleyip sürekli tekrar ettikleri için dili mekanik olarak öğrenirler. Bu da dili yalnızca kalıplar dâhilinde konuşabilmeye neden olur.

Yeni kelimeler ve kalıplar bir bağlam çerçevesinde öğretildiği için öğrenciler bunları bağlam dışında anlamakta ve kullanmakta güçlük çekmektedirler. Ayrıca öğrenciler, dili tekrar yoluyla belli kalıplar içinde öğrendikleri için, onu yaratıcı bir biçimde kullanamazlar.

Yöntem, öncelikli olarak odaklandığı dinleme ve konuşma becerilerinin dışındaki okuma, yazma becerisi ve dilbilgisinin doğru kullanılması konusunda yetersiz kalmaktadır

Doğal Yaklaşım (Natural Approach)

- Yabancı dilin, anadiline benzer biçimde öğretilmesi gerektiğini savunan yöntem Dilbilgisi-Çeviri yöntemine tepki olarak doğmuştur. Dilbilgisi-Çeviri yönteminin klasik eserler kullanılarak yazılı dili öğretmesinin aksine bu yöntem yaşayan ve mevcut zaman diliminde konuşulan biçimini öğretmeyi hedefler.

- “Doğal yöntem; yabancı dil öğrencilerine, başından itibaren yalnızca, öğretmenin kendi anadili olan yabancı dili kullanarak, sürekli konuşma yoluyla iletişim kurmak ve bu etkileşimi birbirleriyle bir metin oluştururcasına bağlantılı, ama dilbilgisi açıklaması yapılmaksızın anlaşılabilir ölçüde yalın bir cümle dizisiyle gerçekleştirmek biçiminde tanımlanabilir”.

Eleştiriler:

Bu yöntemin temelini oluşturan yabancı dilin de anadili gibi öğrenildiği, yaşı ve eğitim düzeyleri ne olursa olsun, herkesin dili aynı şekilde öğrendiğini görüşüyle hataya düşülmüştür. Çünkü yabancı dil öğrenirken zaten sahip olunan bir dilbilgisi yapısı

olduğu gibi, bir yetişkinin yabancı dili bir çocuk gibi öğrenmesi de mümkün değildir(Demirel, 2010: 48).

Bilişsel Yöntem (Cognitive-CodeMethod)

- Bu yöntem, genel itibariyle davranışsal dil öğretime bir tepkidir. Dilin bir alışkanlık ürünü değil, yaratıcı bir süreç olduğunu savunur.

- Bilişsel öğrenme yöntemini diğer yöntemlerden ayıran tarafı yabancı dildeki yeni bilgilerin depolanması ve eski bilgilerin yeni anlamlar ve bağlar kazanmasıdır. Anlamli öğrenmenin olabilmesi için yeni bir öğrenmenin daha önce öğrenilmişlerle bütünleşmesi gerekir.

- Bilişsel Yöntemin ilkeleri kısaca şöyle sıralanabilir:
– Ezbere dayalı mekanik bir öğrenme yerine, anlamli öğrenmeye önem verilmelidir.

- Dört temel dil becerisi bireyin dili yaratıcı biçimde öğrenip kullanabilmesi için aynı derecede önemsenmelidir.

Eleştiriler

- Bu yöntemin dil öğretiminin başlarında gayet yararlı olan ezber tekniğine yeterince önem vermemesi bir eksi olarak göze çarpmaktadır.

- Öğrencilerin hatalarına fazlaca dikkat edildiği için öğrenciler kendilerini baskı altında hissedebilir.

- Ayrıca bu hataları düzeltmek ve doğruluğun kalıcı olmasını sağlamak adına çok fazla tekrar ve alıştırma yaptırıldığında sıkıcılığa düşülmektedir.

İletişimsel Yaklaşım (Communicative Method)

- Denilebilir ki bu yöntem Bilişsel yöntemin eksik kalan yönlerine bir eleştiri olarak ortaya atılmıştır.

- Bilişsel yöntem teorisin odak noktası, konuşan kişinin sahip olduğu, o kişinin bir dilde dilbilgisi yönünden doğru tümceler üretmesini sağlayan soyut yetenekleri karakterize etmektir.

- İletişimsel yöntem teorisi ise bu tür bir görüşün doğallıktan uzak olduğu, dilin iletişim ve kültürü birleştiren daha genel bir teorisin parçası olarak görülmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır. Dilin iletişim olduğu teorisinden yola çıkan bu yöntemde,

hedeflenen iletişim yetisinin geliştirilmesidir. Bu yetiyi kazanan öğrenci, dili kullanabilmek için hem bilgi hem de yetenek sahibi olur.

Eleştiriler

- Yöntemde dilbilgisi ve ezberle yer verilmemesi ve deneme-yanılma yoluyla dil öğretilmeye çalışılması zaman kaybına sebep olabilir. Bunun yanı sıra öğrencilere dilbilgisi kuralları verilmediği için öğrencilerin yazma ve konuşmada sık sık hatalar yapma olasılığı bulunmaktadır.

Eklektik (Seçmeci) Yöntem (Eclectic Method)

- Seçmeli yöntem, yöntemler karması, derlenmesi ya da yöntem zenginliği anlamında kullanılmaktadır. Seçmeli yöntem bir yöntemden çok, yöntem seçme tekniğidir. Bu görüşü öne süren ilk isimler uygulamacı dilbilimciler Henry Sweet ve Harold Palmer'tir. Yöntemin temel ilkesi, tek ve kesin bir yaklaşımı olan yöntem yerine, dil öğretimi konusunda genel prensipler olmasıdır. Öğretilen dile göre özel prensipler geliştirilerek, dil öğrenimini hedefe ulaştıracak her yöntem ve araçtan yararlanılır.

- Seçmeli yöntem iyi bir yöntemin öncelikli olarak dilbiliminin tüm bilgilerine dayanması gerektiğini ve bu bilgileri kullanırken de psikolojik kurallardan yararlanılmasını savunur. Bu yöntemde öğretmen, dil öğretim yöntemlerinin en iyi ve en yararlı yönlerini seçer ve kendi amacı doğrultusunda kullanır (Hengirmen, 2006: 36).

Eleştiriler

- Bu yöntem öğretmenlerin farklı öğretim stratejileri, yöntemleri ve teknikleri hakkında geniş bir bilgi birikimine sahip olmalarını ve bu sayede iyi ve kötü arasında doğru bir seçim yapabilmelerini gerektirmektedir. Tüm bu gereklilikler hem öğretimin kalitesinin haddinden fazla öğretmene bağımlı olmasına yol açmaktadır ve her zaman bu yetenekte öğretmen bulmanın zorluğu yöntemin eksileri arasındadır.

